

УДК 339.1.003.13

Безпарточний М.Г.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ВПЛИВ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Bezpartochnyi M.G.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor
of the department of economics enterprises
HEI Ukoopspilka" Poltava University of Economics and Trade"

INFLUENCE ON THE MARKET INFRASTRUCTURE ACTIVITY OF TRADE ENTERPRISES

Постановка проблеми. Забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств в умовах конкуренції здійснюється за підтримки певних елементів інфраструктури ринку. За рахунок формування тісних організаційно-економічних зв'язків торговельних підприємств із елементами інфраструктури ринку задовольняються потреби у відповідних товарах, послугах, роботах, а також досягається соціально-економічний ефект. Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність дослідження впливу елементів інфраструктури на діяльність торговельних підприємств.

Зазначена наукова проблема має тісний зв'язок з практичною діяльністю торговельних підприємств, які потребують розробки ефективних механізмів взаємодії із інфраструктурою ринку, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування та подальшого розвитку господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження ефективного функціонування інфраструктури ринку та забезпечення взаємодії із різними суб'єктами господарювання вивчали такі науковці, як Беленький П.Ю. [1], Гуменюк О.О. [2], Іванова А.М. [3], Коленченко Л.П. [4], Прокопенко О.В. [5], Рекуненко І.І. [6; 7], Савоценко А.С. [8], Ткач А.А. [9], Швець І.Ю. [10], Шубін О.О. [11] тощо. Необхідно зазначити, що серед іноземних науковців, зокрема представників німецької економіки, існують публікації щодо проблем формування та функціонування суб'єктів інфраструктури ринку [12; 13]. Проте, у більшості наукових розвідок недостатньо уваги приділено проблемам дослідження впливу інфраструктури ринку на діяльність торговельних підприємств. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження у науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка моделі інфраструктури ринку забезпечення ефективності функціонування та розвитку торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інфраструктура» (від лат. infra – основа, фундамент і structura – будівля, взаєморозміщення) розглядають як сукупність підприємств, організацій, установ різних організаційно-правових форм, які створюють організаційно-економічні умови прискорення руху товарів та коштів, зростання інвестиційних можливостей підприємств та забезпечують обслуговування й регулювання безперервного та ефективного функціонування та розвитку ринкової економіки [5, с. 17-18].

І.І. Рекуненко, досліджуючи поняття «інфраструктура», виокремлює виробничий, галузевий, інституційний, обслуговуючий та комплексний підходи до визначення інфраструктури як економічної категорії [7, с. 60]. Автор схиляється до думки, що поєднання декількох підходів забезпечують повне сприйняття сутності поняття «інфраструктура».

На нашу думку, розгляд поняття «інфраструктура» має враховувати особливості функціонування відповідного товарного ринку або суб'єкта господарювання, оскільки не усі елементи інфраструктури можуть бути задіяні у системі ресурсного забезпечення та сприяти розвитку. Це ґрунтується на тому, що у процесі взаємодії елементів інфраструктури ринку відбувається вплив чинників зовнішнього середовища та відбуваються зміни в економічній системі.

Інфраструктура ринку виконує низку функцій, а саме: сприяє учасникам ринкових відносин у реалізації власних економічних інтересів; забезпечує оперативність та ефективність діяльності суб'єктів господарювання на основі спеціалізації окремих видів діяльності; здійснює контроль та регулювання суб'єктами господарювання [8, с. 35].

Виокремлюють специфічні ознаки інфраструктури. По-перше, інфраструктура – це сектор економіки загального призначення. По-друге, їй властивий характер колективного споживання. По-третє, суб'єкти інфраструктури капіталомісткі, вони потребують значних інвестицій. По-четверте, елементи інфраструктури – це галузі, що довго окупаються. Інфраструктура безпосередньо впливає

на процес виробництва, хоча знаходиться за його технологічними межами. Низка інфраструктурних галузей змінюється, а отже, їх перелік та елементи інфраструктури не може бути незмінним, жорстко регламентованим для усіх етапів економічного розвитку [7, с. 61].

В умовах конкуренції інфраструктура ринку постійно зазнає змін, що пов'язано із впливом інституційних та структурних чинників, відсутністю ефективної системи управління та моніторингом ринку, нестабільністю та постійною зміною правового забезпечення функціонування та регулювання суб'єктів інфраструктури ринку, відсутністю ефективних економічних механізмів забезпечення розвитку національної економіки тощо.

Інфраструктура ринку має сприяти ефективному функціонуванню та розвитку суб'єктів господарювання у межах національної економіки. Важливе місце серед даних суб'єктів займають торговельні підприємства, які з однієї сторони є елементом інфраструктури ринку та виступають посередниками між виробником і споживачем щодо забезпечення товарами та послугами, а з іншої – потребують відповідного ресурсного забезпечення інших суб'єктів інфраструктури ринку. Тому вони відіграють подвійну роль в інфраструктурі ринку.

Сучасна інфраструктура ринку є цілісною системою, яка поєднує організаційні, економічні, інформаційні, логістичні, кадрові тощо елементи щодо забезпечення ефективного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. У літературних джерелах [5; 6; 8; 9; 11] виокремлюють три підсистеми елементів інфраструктури ринку: організаційно-технічну, фінансово-кредитну та науково-дослідну. Погоджуючись із авторами щодо підсистем елементів інфраструктури ринку, для торговельних підприємств нами визначено підсистеми та їх елементи, які сприяють ефективному функціонуванню та забезпечують їх розвиток (табл. 1).

Таблиця 1

Підсистеми інфраструктури ринку у системі забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств

Підсистеми інфраструктури ринку	Елементи інфраструктури ринку	Характеристика підсистеми
Ресурсна	Товаровиробники, виробники аграрної продукції, комерційні посередники, транспортно-логістичні підприємства, виробники і постачальники торговельного обладнання, біржі праці та приватні структури з підбору персоналу, ріелторські агенції, імпортери.	Сприяє забезпеченню товарними ресурсами, персоналом, основними засобами. Надає послуги щодо налагодження якісного торговельного процесу. Забезпечує встановлення організаційно-економічних зв'язків із контрагентами. Підтримує інтереси суб'єктів інфраструктури ринку на місцевому та національному рівнях.
Фінансово-кредитна	Комерційні банки, фондові біржі, страхові, інвестиційні та лізингові компанії, суб'єкти державного регулювання фінансової системи.	Покликана сприяти забезпеченню фінансовими ресурсами, здійснює розрахунково-касове обслуговування, інвестування та оренду основних засобів.
Науково-дослідна	Наукові інститути з вивчення ринкових проблем, навчальні заклади, тренінгові центри.	Досліджує стан та динаміку споживчого ринку, розробляє стратегії і тактики поведінки торговельних підприємств на ринку. Забезпечує підготовку фахівців різних спеціальностей для організації торговельного процесу.
Інформаційно-обслуговуюча	Сервісні та логістичні центри, асоціації, інформаційно-консультативні структури, маркетингові та рекламні агенції, аудиторські структури, торгово-промислові палати.	Надає інформаційні, маркетингові, бухгалтерські, консультаційні та інші послуги. Забезпечує посередництво між суб'єктами інфраструктури ринку щодо налагодження організаційно-економічних зв'язків з просування продукції від виробника до споживача. Організує гарантійне та після обслуговування.
Організаційно-правова	Юридичні та адвокатські структури, нотаріат, податкова адміністрація, брокери, митниця тощо.	Надає юридичні послуги та захищає права торговельних підприємств у відповідних інстанціях. Забезпечує контроль та регулювання сплати податків та зборів. Здійснює митний супровід при імпорті.

Джерело: визначено автором

Інформація таблиці 1 свідчить, що, з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств, доцільно виокремити ресурсну, фінансово-кредитну, науково-дослідну, інформаційно-обслуговуючу та організаційно-правову підсистеми інфраструктури ринку, кожна з яких має відповідні елементи, які представлені суб'єктами господарювання і виконують певні функції. Елементи інфраструктури ринку покликані якісно обслуговувати торговельні підприємства, створювати умови для своєчасного та безперервного ресурсного забезпечення.

З метою забезпечення ефективного функціонування елементів підсистем інфраструктури ринку та формування стійких організаційно-економічних зв'язків із торговельними підприємствами, нами визначено основні напрями удосконалення механізмів співпраці із зазначеними суб'єктами (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями удосконалення механізмів співпраці із підсистемами інфраструктури ринку та торговельними підприємствами

Ресурсна	Фінансово-кредитна	Науково-дослідна	Інформаційно-обслуговуюча	Організаційно-правова
Створення загальнодоступної системи ресурсного забезпечення торговельних підприємств шляхом формування оптимального товарного асортименту та моніторингу пропозицій товаровиробників.	Розробка оптимальних схем кредитування та лізингу.	Організація підготовки висококваліфікованих кадрів.	Здійснення розробки та впровадження інформаційно-аналітичних мереж зі стратегічного маркетингу.	Опрацювання системи юридичного та економічного захисту від недобросовісної конкуренції.
Формування ефективної системи ціноутворення на основі оптимізації структури витрат обігу та визначення платоспроможного попиту споживачів.	Розвиток страхування фінансових ризиків під час здійснення торговельних операцій та імпортуванні товарів.	Формування стратегії економічного та соціального розвитку торговельних підприємств.	Формування системи моніторингу за станом споживчого ринку та поширення інформації й реклами.	Зменшення кількості перевірок контролюючими органами та дотримання правил торгівлі.

Джерело: запропоновано автором

Виходячи із наведеної у таблиці 2 інформації, запропоновані напрями удосконалення механізмів співпраці із підсистемами інфраструктури ринку та торговельними підприємствами сприятимуть формуванню організаційно-економічних, соціальних і нормативно-правових умов ефективного функціонування та подальшого розвитку суб'єктів інфраструктури ринку та торговельних підприємств зокрема.

У межах формування ефективних організаційно-економічних відносин між найголовнішими суб'єктами інфраструктури та торговельними підприємствами, у межах доведення продукції від виробника та задоволення потреб споживачів доцільним є встановлення посередницьких зв'язків на споживчому ринку (рис. 1).

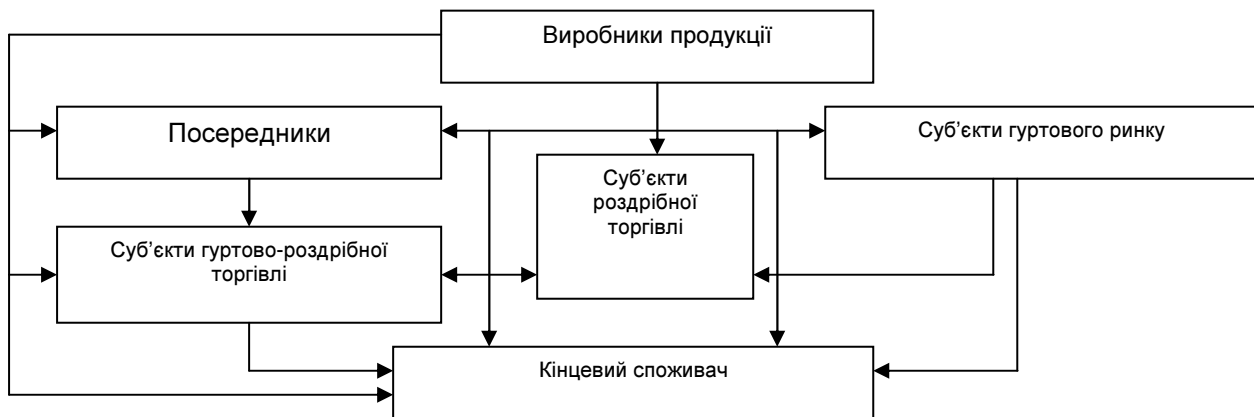

Рис. 1. Посередницькі зв'язки між суб'єктами інфраструктури на споживчому ринку

Джерело: розробка автора

Інформація рисунку 1 свідчить, що доведення продукції від виробника до кінцевого споживача може здійснюватися через різних суб'єктів інфраструктури споживчого ринку, зокрема безпосередньо самих виробників шляхом реалізації через фірмові магазини; посередників, що працюють від імені виробника або за власним бажанням (дистриб'ютори, представництва); суб'єктів гуртового ринку (крупних та середніх гуртових структур); суб'єктів гуртово-роздрібної торгівлі, що реалізують товари невеликими партіями; суб'єктів роздрібної торгівлі, які представлені різними торговельними форматами.

У залежності від каналів розподілу товарів, рівня торговельної націнки, платоспроможного попиту та потреб споживачів визначається кількість суб'єктів інфраструктури (торговельних підприємств) на споживчому ринку.

Для забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств нами запропоновано модель інфраструктури ринку (рис. 2).

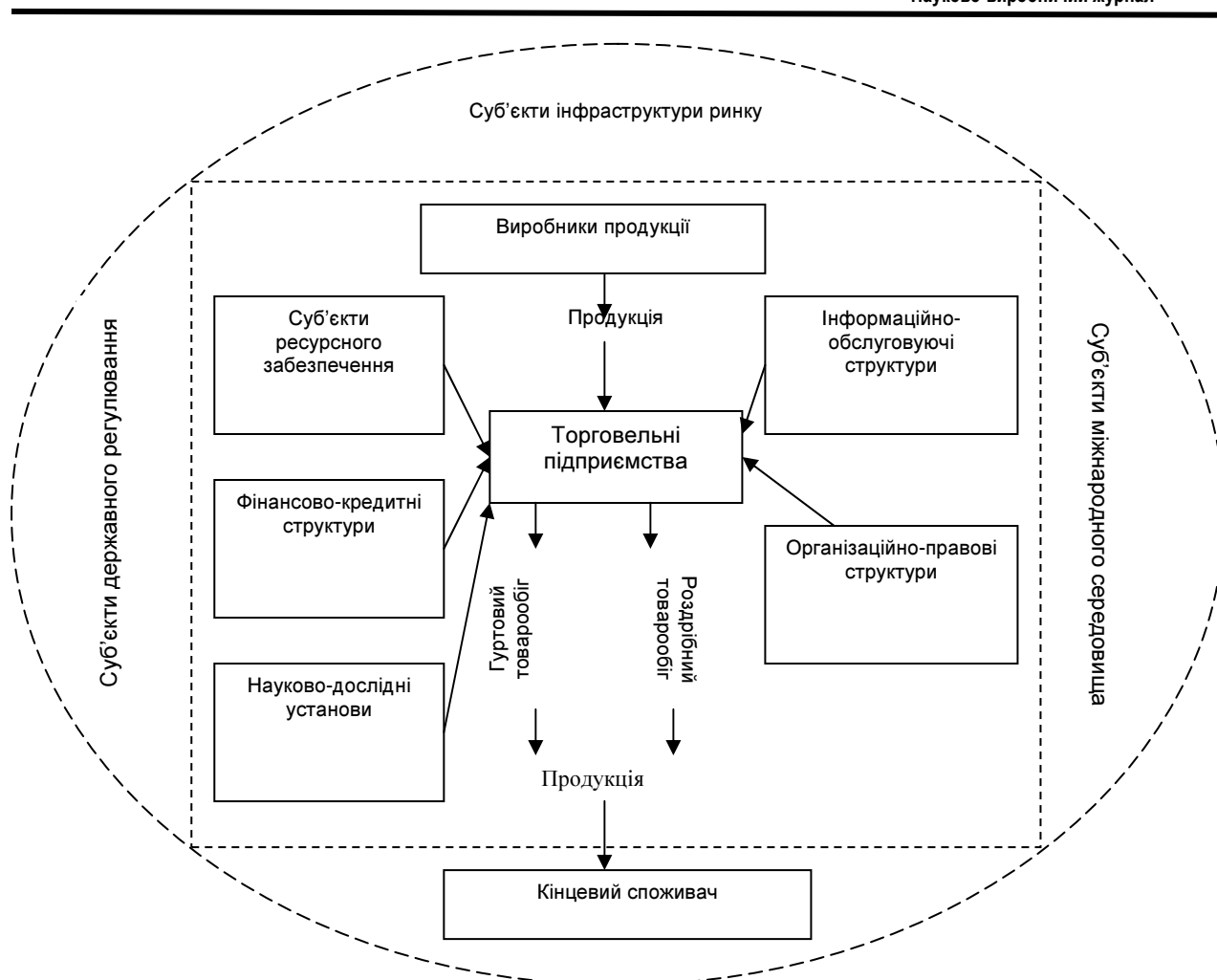

Рис. 2. Модель інфраструктури ринку забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств

Джерело: розробка автора

Як свідчить інформація, яка представлена на рисунку 2, пропонується модель інфраструктури ринку має складові елементи підсистем, що забезпечують ефективне функціонування торговельних підприємств, а також сприяють їх розвитку та доведенню продукції від виробника до кінцевого споживача.

На наш погляд, з метою подальшого ефективного функціонування суб'єктів господарювання на державному рівні має бути розроблена та запроваджена відповідна концепція становлення та розвитку інфраструктури ринку на основі забезпечення стійких конкурентних переваг її елементів та інноваційного оновлення їх економічного потенціалу.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, інфраструктура ринку забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств представляє собою сукупність суб'єктів господарювання, а також наявність організаційно-економічних зв'язків між ними, які активно впливають на формування та розподіл товарних, ресурсних й інформаційних потоків, підтримують обмін і забезпечують стабільне функціонування цілісної економічної системи. Інституційні форми інфраструктури ринку є поєднувальною ланкою між виробником і кінцевим споживачем, вони формують норми та правила регламентування поведінки суб'єктів господарювання, підвищують ефективність управління споживчим ринком. Від інфраструктури ринку залежить шлях продукції від виробника до кінцевого споживача. У сегменті інфраструктури ринку найбільш вагому роль відіграють торговельні підприємства, які представлені різними організаційно-економічними формами. Перспективами подальших наукових розвідок у даному напрямі є розробка методичного інструментарію моніторингу інфраструктури ринку.

Література

- 1.Беленький П.Ю. Механізм розвитку ринкової інфраструктури в Україні / Ю.П. Беленький // Вісник НАН України. – 2002. – № 4. – С. 15-23.
- 2.Гуменюк О.О. Розвиток інфраструктури ринку України / О.О. Гуменюк // Інноваційна економіка. – 2013. –

№ 7(45). – С. 201-206.

3.Іванова А.М. Інфраструктура ринку споживчих товарів: проблеми і напрямки розвитку / А.М. Іванова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9. – С. 55-65.

4.Колєнченко Л.П. Інфраструктура ринку споживчих товарів: тенденції та перспективи розвитку / Л.П. Колєнченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4(16). – С. 74-77.

5.Прокопенко О.В. Інфраструктура товарного ринку : навчальний посібник / О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа, О.О. Дегтяренко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 296 с.

6.Рекуненко І.І. Інфраструктура ринку: елементи та значення в ринковій економіці / І.І. Рекуненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 11/12. – С. 19-22.

7.Рекуненко І.І. Науково-методичні аспекти дослідження поняття «інфраструктура» як економічної категорії / І.І. Рекуненко // Економіка и управление. – 2012. – № 3. – С. 57-62.

8.Савощенко А.С. Інфраструктура товарного ринку : навчальний посібник / А.С. Савощенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 336 с.

9.Ткач А.А. Інституційні основи ринкової інфраструктури : монографія / А.А. Ткач. – К. : НАН України. Об'єднаний інститут економіки, 2005. – 295 с.

10. Швець І.Ю. Формування системи інфраструктури ринку : монографія / І.Ю. Швець, Ю.Ю. Швець. – Сімферополь: Фенікс, 2012. – 237 с.

11. Шубін О.О. Інфраструктура товарного ринку: теоретичні засади : підручник / О.О. Шубін. – К. : Знання, 2009. – 379 с.

12. Esfahani H.S. Institutions, infrastructure and economic growth / H.S. Esfahani // Journal of Development Economics. – 2003. – Vol. 70. – S. 443-477.

13. Hofmann Ulrich. Produktivitätseffekte der öffentlichen Infrastruktur / Ulrich Hofmann. – Frankfurt am Main: Lang, 1996. – 135 s.

14. Reimut Jochimsen Theorie der Infrastruktur: Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung / Jochimsen Reimut. – Tübingen: Mohr, 1966. – 253 s.

References

1.Bielienkyi, P.Yu. (2002), "The mechanism of development market infrastructure in Ukraine", *Visnyk NAN Ukrainy*, no. 4, pp. 15-23.

2.Humeniuk, O.O. (2013), "Development of market infrastructure in Ukraine", *Innovatsiina ekonomika*, no. 7(45), pp. 201-206.

3.Ivanova, A.M. (2010), "Infrastructure consumer market: problems and directions of development", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9, pp. 55-65.

4.Kolienchenko, L.P. (2011), "Infrastructure consumer market: trends and prospects of development", *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, no. 4(16), pp. 74-77.

5.Prokopenko, O.V., Shkola, V.Yu., and Dehtiarenko, O.O. (2007), *Infrastruktura tovarnoho rynku* [Infrastructure of commodity market], textbook, TsUL, Kyiv, Ukraine.

6.Rekunencko, I.I. (2011), "Market infrastructure: the elements and role in a market economy", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 11/12, pp. 19-22.

7.Rekunencko, I.I. (2012), "Scientific and methodological aspects of research of the concept "infrastructure" as an economic category", *Ekonomika i upravlenie*, no. 3, pp. 57-62.

8.Savoshchenko, A.S. (2005), *Infrastruktura tovarnoho rynku* [Infrastructure of commodity market], textbook, KNEU, Kyiv, Ukraine.

9.Tkach, A.A. (2005), *Instytutsiini osnovy rynkovoї infrastruktury* [Institutional framework for market infrastructure], monograph, NANU OIE, Kyiv, Ukraine.

10.Shvets, I.Yu. and Shvets, Yu.Yu. (2012), *Formuvannia systemy infrastruktury rynku* [Formation system of market infrastructure], monograph, Feniks, Simferopol, Ukraine.

11.Shubin, O.O. (2009), *Infrastruktura tovarnoho rynku: teoretychni zasady* [Infrastructure of commodity market: theoretical ambush], textbook, Znannia, Kyiv, Ukraine.

12.Esfahani, H.S. (2003), Institutions, infrastructure and economic growth, *Journal of Development Economics*, vol. 70, pp. 443-477.

13.Hofmann, Ulrich (1996), *Produktivitätseffekte der öffentlichen Infrastruktur*, Lang, Frankfurt am Main, Deutschland.

14.Reimut, Jochimsen (1966) *Theorie der Infrastruktur: Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung*, Mohr, Tübingen, Deutschland.